

BJORN OSTRING

N-1363 HOVIK, 17. juli 2000.
Fjordveien 77 B
Telefon 67 53 09 54

Kjære Berit Nøkleby.

Jeg sett-er meget pris på henvendelsen fra Dem og skal forsøke finne frem til ting som belyser forholdene dengang.

Siden alderen har gitt meg vanskeligheter med korrtidshukommelsen leser jeg meg bakover i hva De har skrevet og setter på papiret de tanker som kommer.

Først noen ord om mitt forhold. Jeg forleste meg på Erling Winsnes og hans ideer og samtidig Vidkun Quislings tale i stortinget som statsråd var nok de ting som gav meg det livssyn som jeg senere har hatt, med små endringer. Oppveksten i byen Gjøvik bød også på så mangt med 1.mai tog som hadde plakater med tekster som "Fram for Sovjet-Norge" og hengte figurer. Og da ^{vi} 17.mai i 7.klasse sang på Nytorvet marsjerte et AP-korps rundt og rundt dette, spillende Internasjonalen.

Jeg ble leder for Nasjonal Samlings ungdomsfylking i Oppland og tidlig 1940 ansatt i NS Hedmark hvor jeg også ble leder av NSUF i fylket. For så etter 25/9 å bli Landsleder for NSUF. Ungdomsorganisasjoner dengang hadde ikke stramme aldersgrenser, i Bondeungdomslagene, de frilynde ungdomslagene, avholdungsdomslagene osv var man ungdom hvis man følte seg ung. Slik også i NSUF. For å avklare forholdet oppad i alder ble det enighet med Rikshirdledelsen at de overtok fra 18 år. Og jeg fikk gjennom en oppdeling i 4. Jenter og gutter under 14 i Småhirden og Guttehirden 14-18 Jentehirden og Unghirden. Nesten alle gamle ledere lot jeg gå over til Rikshirden eller Kvinnehirden. Som gammel speiderleder må jeg tilstå at jeg nok foretrakk aktive fra speiderbevegelsens avdelinger rundt i Norge som erstatning men grepet ovenfra var løsnat innen LO og AP og i stor grad kom det med nye ledere som hadde aktiv tjeneste bak seg fra AUF og AIF. Kanskje særlig mange fra arbeideridretten. Den første organisasjonen som ville melde seg samlet inn - alt i Quislings korte regjeringstid hadde de følere ute - var Ungdomsherbergene. Senere kom bondeungdomslag og som nevnt frilynde og andre landsungdomslag fra bygd og større byer. Siden vi så på speiderorganisasjonene som de vi ville bli like flinke som og deres løfte om "...å gjøre sitt beste for Gud og fedrelandet" som jevnbyrdig med vår innstilling, var det dem vi ønsket å kappes med. Og noen oppbygning i retning av hva disse lagene som ^{kom} kom, ville kreve, gikk vi ikke inn på. Men istedet ble en av de frilyndes ledere Eiliv Trahaug også utnevnt til Landsleder og ansvaret for denne type ungdomsarbeide. Jeg tar her med at jeg hadde et meget godt samarbeide med speidersjefen Møller Gasmann som etter møter på hans kontor forsøkte å dempe ned slike som oppførte seg dumt overfor okkupanten. Hans forbundssekretær Rasmussen viste tydelig at han ikke likte den fornuftslinjen vi fulgte. Som på alle felt gjorde de tyske **også her store** feil. Etter bombing av Viktoria Terrasse ble Gasmann satt til rydding på ruinhaugen og så kom et naturlig forbud mot de stramt oppbyggede Speiderorganisasjonene. (De kvinnelige "blåspeidernes" landsleder Kari Aas var NS medlem.)

KFUM og KFUK speiderne var det kontakt med; men min hukommelse sier meg intet.

Helt til Den norske Legion ble opprettet og jeg dro ut med den hadde jeg alltid direkte kontakt med Quisling, og jeg var vel egentlig stolt over at han kun ønsket begrunnelse for hvorfor, men i hele denne tiden aldri ba om virkelige endringer. Ellers kunne han jo aldri, slik som før okkupasjonen skjedde, si sin mening usminket i frykt for at ting kunne skadde landets interesser under de forhold som en okkupasjon hadde skapt. Men meget kom i klar tekst som påpeking av at foreldrenes tillit til oss måtte vi hele tiden ha i bakhodet. At ungdommen skulle lære seg høviskhets i alle former. Oppførsel som tankegang. Vi skulle trekke forfedre inn og gi ungdommen ærefrykt for hva de hadde utrettet. Og om han aldri kunne si slikt rett ut var det ikke tvil noen gang om at han påvirket oss ledere til å se det store ansvaret vi hadde fordi Norges befolkning bare kunne forsvunnet i et Tysk folkehav om ikke alt ble gjort for å styrke troen på alt som var vår egenart. Vi måtte få unge til å hungre etter å dyktiggjøre seg.

Barn i Krig 1.

Noe bort i mot 6.000 kom "ut" som frivillige. Mer enn det dobbelte meldte seg. I den første tiden var kravene så høye at en stor % ikke ble antatt. Fra tysk side ble avtaler brutt og hjemsendelsen av avdelingen som skulle vært helt norsk, Den norske Legion ble ikke overholdt. Partiet NS oppfordret innen egne rekker til melding for å få oss hjem. Godt over 1.000 meldte seg. Og disses skriftlige meldinger ble aldri gitt videre til det tyske vervekontoret, da de omsider kom hjem allikevel. Quisling var egentlig aldri for at norske skulle delta i krigen på tysk basis. De første reiste fordi han var lovet at de skulle få utdanning som gjorde dem skikket for norsk hæroppbygging. Etter at dette ble brutt var han helt minus instillet til deltagelse. Men da krigen mot Sovjet kom og vi unge presset ennu mer på og Terboven ga beskjed om at Hitler godtok oppretting av en ren norsk styrke med norsk befal, norsk kommandospråk, utdanning i Norge o.s.v. så han muligheten for at vår våpenære kunne opprettes. At man så shanghaiet den første bataljonen Viken ned til Tyskland og dømte den om til Freiwilligen Legion Norwegen førte til et direkte brudd. De som var etteranmeldt sendte han til Torpo i Hallingdal i et forsøk på atter å få en norsk avdeling på benene. Men også det ble torpedert ved at norske karriere offiserer som ville ha gyldne sporer gikk de tyskes ærend. Siden så mange var i tysk tjeneste var Quisling kneblet for resten av tiden. Kanskje mye om dette fra min side, men dette er den faktiske bakgrunn. Frivillige i Marine, flyvåpen og direkte i Wehrmacht var ikke så få.

Jeg har en bekjent som formodentlig kan gi meg forholdsvis nøyaktige data om alder i sin almindelighet. Sikrest i forbindelse med de faldne; men først om minst en mnd.

Den norske aldersgrensen var nedad 18 år oppad 45 til Legionen. Og 18, synet hele tiden fra norsk side. Germanische Leitstelle, ledet av Karl Leib benyttet 17 nedad og 40 opp fra de første meldte seg til den nordisk sammensatte avdelingen Wiking til siste dag 1945. Men uten tvil klarte kraftige og høyvokste å komme med med falske papirer overfor norske kommissærer og når kontrollen var tysk, utenfor norsk kontroll mulighet, ble sikkert grensen regnet som 17 år. De siste par årene slapp tyske sikkert gjennom ennu yngre. Leib kunne jo bli sendt vekk fra feriestedt Norge om han ikke viste resultater.

For ca. 10 år siden fikk jeg høre at det i den norske Skijeger bataljon skulle ha falt 2 som var kommet fra Grini. Jeg kontaktet avdelingens troppssjef Arnfinn Wik som forteller at en morgen sto 2 utenfor hans bunker og ville snakke med ham, fordi noen hadde kjenskap til deres Grini melding. Før dette visste han ikke noe om forholdet. Han hadde samlet troppen og fremholdt at det var dobbelt prisverdig at de hadde tatt en slik beslutning. En var fra Gjøvik og skulle ha stjålet brød fra en tysk transport.

Vår ønskelighet var norsk uniform. På fremmøte stedet Bjølsen i Oslo ble vi gitt tyske jakker med tysk høyhetstegn på armen. Den supernorske Walter Fyrst kjøpte nasjonalbånd i rullevis for å sette rundt armen over merke. Men vi gikk i brunskjorte uten jakke og ved avmarsj til Vestbanen/Gulskogen ved Drammen ble jakkene pakket inn. Befalet gikk i norske uniformer. Personlig har jeg aldri båret SS merket på jakkeslaget. Og da vi fikk stålhjelmer med SS merket måtte alle i min tropp pusse dette vekk. Mye av min innstilling hadde de som fra før 9. april var NS og sikkert ledere fra NSUF. Men ikke alle tok slikt høytidelig og det var ikke få de som tidligre hadde tilhørt Norges Nasjonal-socialistiske parti og svermet for alt tysk. Og f.eks ble et helt kompani av de første satt opp ut fra det tyske splittelsesforsøket med opprettelsen av et "Norges SS", så noen klare fronter her kunne ikke bygges opp. Og vi hadde jo meldt oss for å kjempe sammen med finnene uten overhode å tenke på at NS skulle ha noen enerett til slikt. For meg, Per Wang o.a. som var orienterte var det noe annet. Vi så muligheten til å befestet partiets stilling overfor Terboven og selv sendte jeg hjem til Fuglesang over 300 undertegnede innmeldingsblanketter til NS.

Av grunder for å melde seg og lure seg ut svært unge, ^{for} må de siste årene tas med, at eldre brødre, at eldre de satte høyt hadde reist ut og at de nesten så det som en plikt å følge efter. Kanskje særlig da det begynte å bli tilbaketrekninger eller stoppet opp. La meg nevne at man i tysk tjeneste hadde den regel at om en av to sønner i en familie falt skulle den gjenlevende dimiteres. Fra norsk side ble dette sterkt utnyttet. Da f.eks. Gunnar Thomle fra Gjøvik som jeg hadde vokst opp sammen med falt, ble straks hans bror John anmodet dimmitert og kom hjem.

I Legionen var det så mange NSUF ledere og medlemmer at jeg forsøkte å bygge videre på vennskapet, ved samhold i det daglige og kontakt ble tatt med HitlerJugend i den fantastiske lille byen Celle. Og grupper på ca. 30 fikk samlet permisjon dit med privat overnatting og hygge i familier. Og selvfølgelig fikk de oppleve den "engelske atmosfære" i lille teateret.

Gunnar Baardseths forhold og Oddvars (19) kjenner jeg jo og siden disse og et par til (annen alder) er absolutt untagelser synes jeg ikke de skal gis en så dominerende plassering først.

De aller aller fleste yngre gikk aldeles fint inn i dette helt unaturlige livet som kamp fremme i linjen er. Jobbene "bak" i trenet, kokketjeneste, kontorarbeide o.l. ble gjerne noe eldre satt til. Og det var her bak man kunne få dårlig påvirkning av betydning for fremtiden. Min erfaring var og er at sodatlivet bør man ikke komme inn i før ^{en} man er modnet og har fått ett feste i selve livet og ^{det er} utdannelsesstiden som kan bli den bestemmende for livet. Man trekkes lett inn i drikkevaner, skal være karslig, har ikke ennu noen norm for moral grunnfestet i seg.

Hva det skrives om meg nederst på siden er selvfølgelig galt.

Jeg hadde selvfølgelig aldri noen mulighet til å dra til fronten og hente noen hjem. Men selvfølgelig gjorde jeg hva jeg kunne for foreldre når de henvendte seg til NSUF da jeg etter hjemkomsten fungerte som stabsleder i Ungdomsførerens stab eller senere ledet Stor-Oslo Ungdomsfylking. Sverre Tidemand Ruud som var stabsleder kunne ikke skjule sitt nærmest hat til okkupanten og ble alt tidlig "svartelistet" hos Leib som fra tysk side ledet all verving, dette bremsset nok noe på kravene om å få hjem for unge, bare et par lyktes det å få stoppet før utdannelsen var ferdig. I min funksjonstid kom et par til av disse. Henvendelsene våre fortsatte og formodentlig var NSUF koblet inn i over 10 tilfeller. Men også Partiet var meget aktive i dette så tallet er nok høyere.

Siden jeg naturlig var opptatt av alt rundt yngre var jeg opp-tatt av hva med dem som dimitteres. De kom jo tilbake uten å ha en utdanning som uten videre gav dem et grunnlag. Ikke alle hadde familie å støtte seg til. Som du nevner var ikke skolen noe ønskested, selv om det for en noe modnet nok ikke var det "helvete" som det er blitt til etterpå. Rent almindelig hadde vi opprettet vårt "Frontkjemperkontor" med den erfarne frontkjemper Bjørn Noreger som sjef, for å trekke dette med "Betreuung" vekk fra de tyske. Og her ble det ydet meget stor hjelp når det gjalt videre utdanning, pengemessig for å komme igang med noe og det ble satt i gang kurs og f.eks 2 landbruks-skoler for hjemvendte. Partiet med underavdelinger tok også hjemvendte inn i tjeneste. Det vi kalte "Hjemmefronten" var i det hele meget aktive. Men også Leib i Germanische Leitstelle var meget aktiv, selvfølgelig fordi han som tysk måtte vinne krigen. Men kanskje mest etter krigen er det klart at han personlig også ville overleve. De amerikanske avhørene av ham i 45/46 forteller dette også. Hans svigerfar sjefen for SS-Hauptamt Gottlob Berger sendte ham til det rolige Norge og her ønsket han nok å bli. Forutsetningen for dette var resultater. Og en hver som kom hjem og klarte komme ut av hans mulighet for å føre ham opp i sine ruller, var ^{for ham} et tap. Kunne han derimot få ^{ham vedkomme} ham vedkomme inntil ansatt i en eller annen politiavdeling (Håland - Aspheim o.a. som fikk dødsdom) eller få dem ansatt i Germanske SS ute i deres avdelinger - stormer - ja så talte de enda. Og slik ble en mengde dimmitterte værende i hans kartoteker. Og selv ble de et, ofte lett offer for misbruk.

1. august, en tur hjemom.

Oversikt over hvor mange under 18 år som var "ute" skal jeg be en yngre i fengselsvesenet om han kan finne ut av. Han har vært og er en iherdig samler, men har nylig fått barn nr.2 og er flyttet så "våre ting" er i kartonger på loftet. (Tommy Natedal, ny bolig: Dampsagveien 22. 3520 Jevnaker. Tlf.: 61 31 20 09) Han vil sikkert synes det var hyggelig med kontakt direkte. I den forbindelse ser jeg at det nu er forslag om å sette stemmerettsalderen i Norge ned til 16 år.:::

Er det ønskelig med intervjuer med slike ^{ingen} kan jeg gjerne ringe noen og få vedkommendes ja til dette. Jeg ringte nu til Amund Enger f.11/9.24 som straks sa ja. Han deltok i Regimentets innsats i Østerrike. Fange i Italia og Belgia. Han hadde alt en utmerket utdanning fra Folkevognverkene som etter okkupasjonen gjorde at han kunne bygge opp et strålende firma. Eidi har et intervju med ham på sine bånd. Jeg har jo et utall av dagbøker og liknende så er det ønskelig kan jeg ut fra navn og alder finne adskillig ekstra om de forskjellige. Det finnes også her mødre som uttaler seg etter sønners død, men jeg må ha mer tid til å finne slikt.

Det er satt at Per meldte seg som soldat i SS-avdelingen Germania... . Det gjorde han jo slett ikke. Han meldte seg og skulle få utdanning og erfaring som kunne gjøre ham nyttig for Norge i Regiment NORDLAND som skulle settes opp med "Nordgermanere". Istedet ble han som mange norske puttet inn i det tyske Germania. Han var sikkert av de mange som skrev hjem i fortvilelse over dette. Brevet som virket sterkt inn og stoppet videre tilmelding fra NS siden. Men det meste ble jo nu forvaltet av de tyske så noe fortsatte og norsk inngripen umulig. Da krigen mot Sovjet kom drøyet Quisling ennu; men vi yngre tvang jo frem deltagelse ved i flokker å melde oss til finske myndigheter og da **Q** fikk helt klare linjer om at avdelingen nu skulle bli helt norsk med norsk talespråk, norsk befal utdanning i Norge osv gav Q uisling etter, men , etter en mnds tid ble alle løfter brutt igjen og den første bataljonen Viken "stjålet" eller shanghaiet ned til Tyskland. Forøvrig må jo sies at alle slike vurderinger av beskyttende art og politiske jo ikke var noe unge tenkte gjennom. For dem var det troen på at de gjorde noe for landet sitt, noe som skulle skje helst unna Norge som skulle gjennom dette på beste måte. Litt om Legionens bestemmelser skal jeg finne frem.

Personlig er jeg av den innstilling at faldnes navn kan brukes når man kanskje unlater stedsangivelse. Men alle har ~~har~~ sine som var NS eller på den siden, og i det norske samfunnet vet man som regel det meste. Selv har jeg aldri skjult min bakgrunn og mener ikke å ha hatt noe minus av det. Se Rønnebergs artikkel i Østlandets Blad. Side 46 i særtrykket som ble laget i kjempeopplag og distribuert gjennom skoler og på annen måte. Rønneberg var så visst ikke innstillet for "bss" og avisen tapte intet i omdømme. Den kvinnelige redaktør kan sikkert svare på om ^{noen} reagerte på bruk av fulle navn. (Og det på deres hjemsted.)

De første dagene

Så litt fortsettelse. Mange helt unge ble tatt med/til Grini som fengslet het da ~~L~~ (Så et mellomstadium Ila som da det var nytt kvinnefengsel. Men ~~I~~ Ila området i Oslo protester ga så navnet Ilebu.) Men nesten med en gang sluppet løs hvis de ikke var frontkjempere. Det samme skjedde vel ved de andre ca. 200 interneringsstedene. Etter uttalelser i Bergen og Dagblad artikkel, ble "alle som skulle skytes" ved en generaloppstilling med et utall av sterkt bevegde "svenskessoldater", gitt ordre om å tre ut og stille foran avdelingen. Alle frontkjempere kom frem. Jeg tok kommandoen og skjelden er vel en avdeling blitt så nøye innrettet og avmeldt. Jeg glemte meg og løftet først høyre arm opp; men tok den straks ned. Antall husker jeg ikke. De oppstilte ble isolert i "Haft" som vi kalte fengselsbygningen etter forgjengerne og i isolert fengselsbrakke. Det vil si at alle de unge frontkjemperne kom vekk fra selve leiren. Men nye kom etter hvert og synet på det hele slappet raskt av, så etter hvert som nye yngre kom inn fikk vi dem dirigert til brakke 5 hvor vi hadde fått ordnet det slik at den helt selvfølgelige ungdomslederen sjefen for Unghirdmarinen Ole Henderson Blom, var blitt brakkesjef. Sammen med hårdt såreden uten ben eller med annen synlig skade ble de en mønsterbrakke i konsentrasjonsleir sammenheng. Mange her fikk høyere dommer enn de skulle hatt fordi de så lenge ble sittende i varetekt. Og varetektstiden ble gitt som dom.

Et arbeidsutvalg kom 26/1-46 med rettningslinjer for fullbyrdelse av straff. Deres punkt 4 lød: "Unge under 25 år. Bør skaffes opplæring og utdanning, slik at de som har sonet straffen, får betingelser for å skaffe seg et arbeide. Og fra mars 46 kom det

til opprettelsen av Gulskogen Leir ved Drammen. Her var, våre egne lærere. Og skolen ble ikke nedlagt før nye fangelærerkrefter ikke kunne skaffes. Også på Knappen ved Bergen ble slik utdanning satt i gang. Fra hele landet kom elever til Gulskogen. Vi skulle jo alle senere i livet ikke få ha ledende stillinger i samfunnet, så læreplanen omfattet håndverksfag, almenfag som norsk, lavere matematikk o.l.. (malere, mekanikere, murere, sveisere, skomakere, skreddere osv.) Selv gikk jeg malerlinjen, ble benådet før jeg fikk eksamen, søkte fengselsstyret om å få gå inn som fange i eksamenstiden og fikk ja til dette.

Det var også satt opp ideelle mål for fangene ved at disse skulle omskoleres. Den første gruppen i dette opplegget var omfattende "Unge, hovedsakelig frontkjemper... ." Det ble for vanskelig for de som skulle oppdra, så dette kom egentlig ikke riktig igang.

Da det ble anledning til skogsarbeide o.a, kom unge selvfølgelig med og kunne tjene lo til 20 kr. pr. døgn i skogsforlegninger. (Siden jeg har tallet for meg, fra Griniboken. Her registreres lol som å ha vært i ungdomsavdelingen.)

Vår oversikt over faldne er på ganske nøyaktig 1.000. I en tidlige offisill oversikt over faldne med tallet 709 angis at 88 var yngre enn 18. Håper Natedal kan finne nøyaktige tall og fordelt på 19.18.17.yngre.

Efter hvert vil sikkert hos meg dukke opp mer som kanskje kan være til hjelp. Ellers er det ikke for meg om å gjøre at kjedelige ting blir holdt unna; men viktig er at det som settes på papiret er riktig. Og ut fra dette står jeg gjerne til disposisjon igjen. Jeg skal finne frem ting som det kan trekkes ut opplysninger fra uavhengig av mitt syn.

Når det gjelder ungdom utenom frontkjemperne har jeg forstått at Guri Hjeltnes samler dette stoffet og jeg kan tenke meg at hun kan drukne i alt jeg vil finne av interesse som underlag.

Håper De og Deres mann har hatt en riktig fin Finlandsferie. Vi skulle også vært i Finland men måtte la være dette. Ønskes det fortsatt å treffes, vil jeg gjerne dette,

vennlig hilsen

Bjørn Østving